

meg első bajnak. Sürgeti a tanítás egyszerűsítését, a biológiai, kémiai fizikai, matematikai, filozófiai képzés kiegészítését. A bajok megszüntetésére kínálkozó megoldások közül egyfelől első és elengedhetetlen szerinte, hogy a term. tudományi tárgyak anyagát célszerűen megválasztva, csoportosítva a középiskola minden osztályában végig vezessük. Másfelől, a főiskolát tekintve, fontos, hogy az orvosok gyakorlati évét az egyetemi képzésbe beolvasztva 12 félév keretében igyekezzünk az orvosi képzést a természettudományokban jobban megalapozni.

Felveti azt az eszmét is, amely a Felső Oktatásügyi Egyesület 1911. és 1912. évi közleményeiben is vita tárgya, hogy a középiskola utolsó évfolyamát megszüntetve, helyébe főiskolákra előkészítő és selejtező tanfolyamokat lehetne életbe léptetni, de ezeket a biztató francia példa ellenére célszerűségi okokból nem ajánlja.

Udránszky itt olyan szempontokat állít előtérbe, melyek a természettudományi oktatás újjászervezésében, valamint az egész középiskola megújításában feltétlenül figyelembe veendőek. Kivánatos, hogy minél többen és minél több szempontból igazoljuk a cselekvés órájáig követelésünket: méltó helyet a természettudományoknak!

Azoknak, kik általános műveltség nyújtására hivatott középiskoláinkban e hely kivívására törekednek, ez a [tanulmány értékes útmutatásokkal szolgálhat.

Szabó Imre.

Új magyar könyvek. Nevelési irodalmunk újabb termékei és nevelési vonatkozású munkák. Az itt csak megemlítetteteket bővebben szándékozunk ismertetni.

Balázs István dr., A magyar középiskolai oktatás reformja, különös tekintettel a természettudományi és nemzeti tantárgyakra. Budapest, 1913, Benkő Gy. n 8° 32 l. Ára 2 kor.

A szerző nézete szerint a jövő középiskolája egységes, 8 osztályú, az V-től kezdve két felé, humánus és reális ágra oszló iskola legyen, «mert enélkül, négy egységes felső osztályba a tudományok alapismereteit beszorítani nem lehet.» Mindkét ágon a magyar ny. és irod. tört. legyen a gerinc, de ennek a költők, 'dráma- és regényírók művein kívül ugyanolyan gonddal a magyar természettudósok műveire és kutatásaira is ki kell terjeszkednie. Az egész tanterv a természettud. tárgyak mellett a nemzeti tantárgyakra (magyar ny. és irodalomtört., magyar történelemre és földrajzra) fordítson igen nagy gondot. Részletesen szól a szerző a természettudományi tárgyak helyzetéről, elosztásáról, egymáshoz való viszonyáról; rövidebben a többiről (a latint a IV.-ben kezdené s földolgnak a római nép szellemi, társadalmi és politikai életét tartaná). A világirodalomtörténetből a

VIII.-ban 1 órán temérdekét kíván. A német helyett a franciát tenné kötelezővé. Kifejezi a jogi ismeretek, a szociológia elemei, könyvvitel-tan, mezőgazdaságtan és kertészet elemei tanításának szükségét és felsorol számos, nem kötelező foglalkozást. Végül a természettudománnyi gyakorlatok programját s a tervezett középiskola javasolt tantervét mutatja be. — Érdekes dolgozat, de megerősíti az olvasót abban a gondolatban, hogy az új középiskolát egyes javaslatokkal nem lehet megteremteni. Ahoz igen széleskörű, alapvető kérdések eldöntése és rendszeres előkészítés útján lehet csak közelebb jutnunk.

Ballai Károly, A Gyermektanulmányi Múzeum gyűjteményeinek leírása. 4 képpel. Bpest, 1912. A Gyermekt. Múzeum kiadványai, 1. f., n. 8° 32 l. (francia fordítással). 80 fillér.

A Gy. M. történetét, feladatát és mai állapotát tünteti fel. A múzeum 1911. nyílt meg; 1912. ápr. óta a főváros Mária Terézia-tér 8. sz. iskolájában van két nagy teremben s hatalmasan gyarapodik. Négy osztálya van: a gyermektanulmányi osztály a gyermek egyéni fejlődését mutatva be, magában foglalja a gyermek ösztön-szerű alkotásait, rajzait és más kézimunkáit s ide szándékoznak gyűjteni a magyar gyermek típusát feltüntető antropometriai adatokat fényképfelvételekkel együtt; a néprajzi osztály az egyéni fejlődést a fajfejlődéssel kapcsolatosan akarja bemutatni, itt az analfabéta, primitív műveltségű felnőttek ösztön-szerű alkotásait állítják a gyermekek hasonló alkotásaival párhuzamos sorozatokba; a pedagógiai osztály amaz újabb kísérleteket szemlélteti, amelyekkel pedagógusok a nevelés és oktatás egyes problémáit gyermektanulmányi alapon óhajtják megoldani; az ipari osztály pedig minta-sorozatokban állítja össze az ipari uton készült gyermekjátékok közül azokat, melyek egészségi, nevelési és esztétikai szempontból ajánlhatók. A múzeum 1911. Brüsszelben s 1912. Berlinben kiállításon vett részt s «mindkét helyen nemcsak elismerő, komoly bírálattal találkozott, hanem ösztönző hatása is volt» (4. lap).

Békefi-émlékkönyv. Dolgozatok Békefi Remig egyetemi tanári működésének emlékére. Írták tanítványai (szerk. Pintér Jenő). Budapest 1912. n 8° 437 l.

E diszes kötet legtöbb értekezése érdekes a neveléstörténet szempontjából, mert a háttér rajzához szolgáltat adatokat. Közelebb-ről is érdekes Horváth Jenő cikke (Nemzetiségeink művelődéstörténete), mely a teljes magyar művelődéstörténet érdekében rendszeres tanulmányokat sürget; rámutat a nem magyar nyelvűekre vonatkozó kutatás hiányai között az oktatástörténet elhanyagolt voltára is. «A magyar iskolázás története még mindig csak monografiákban művelt tudományzak». Ozobor Alfréd dolgozata (Hazánk és a krakkói

egyetem biráskodási joga) a magyar tanulók külföldre járásával kapcsolatos. Becses Prónai Antal tanulmánya (Az iskolai színjáték a XVIII. sz. társadalmának életében), mely főként a piarista drámák történetének anyagából ahoz nyújt adatokat, hogyan hatott az iskolai színelőadások hatalmas sorozata a társadalomra s azt állapítja meg, hogy az iskolai színjáték sok tekintetben pótolta a világi színházak hiányát és létesítette az iskola és a közönség között az együttérzés melegét, «ami ma nagyon hiányzik.» Görög Imre (A nemzeti reformkor szak előzményeiről) Teschedik Sámuel szarvasi ev. pap működéséről is szólva ennek 1779—1806 között fenálló gyakorlati gazdasági népiskoláját ismerteti. Teschedik törekvése és alkotásának sorsa nevelésünk történetének érdekes és szomorúan jellemző részlete. Testét-lelkét megviselő küzdelmek után csak abban bízik, hogy ami magot a népnevelés javítása céljából elvetett, azt «egészen elfojtani, egészen elpusztítani nem lehet».

Bolgár Elek dr., A községi kulturpolitika feladatai. Budapest 1913. Eggenberger, n 8° 99 lap. 2 K 40 f.

Fitz József, Brassai Sámuel. Új kiadás. Budapest 1912. Németh József. 8° 418 + V. l. Ára ?.

Forel Agoston (ford. dr. Fülöp Zs.), Korunk kulturtörekvései. Békéscsaba 1912. Téván-kiadás. 8° 62 l. 40 fill.

Iskola és nevelés c. fejezetében a jövő iskolájára nézve azt kívánja, szűnjék meg az az állapot, hogy a tanuló mintegy kényszermunka-intézetnek tekinti s azért meg is gyűlöli az iskolát, mindig vádlottnak érzi magát, a tanító pedig vádlónak és félelmetes zsarnoknak, akit megkerülnek és rászédnek. El kell látni az iskolát levegővel, földdel, műhelyekkel s a tanítóóság kiválogatásában, erkölcsi értékelésében és nevelésében is változásnak kell történnie. A felnőtt kötelessége az utódok életét jobbra és boldogabbá tenni.

Foerster Frigyes Vilmos (ford. a Szociális Missziótársulat irodalmi bizottsága), Az élet művészete (Lebenskunde). Budapest, 1912. A Szociális Missziótársulat kiadványai, II. f. XI+281 l. Ára 3 kor.

Foerster nagyon elterjedt művének lefordítását azzal okolják meg, hogy a Társulat szikszói Reformatoriumában, a fogházban és több preventív-jellegű intézményben is a belőle merített etikai leckék nagy érdeklődést keltenek a hallgatókban és feltűnően jótékony hatásuk a növendékekre; így e mű valósággal kézi könyv lett a szociális munkában fáradozóknak. Figyelmeztetik az olvasót, hogy a szerzőt e műve írásakor «a ker. világnézet még nem hódította meg teljesen», ezért az itt olvasható példák «nagy részben nélkülözik a természetfölötti vonatkozásokat» s amint F. egyszer mondta, ezeket «meg kell előbb keresztelni.» — E mű lefordítása

mindenesetre hasznos szolgálat a nevelésnek, épen így a másik fordítás is:

Foerster Fr. W. (ford. Schütz Antal), Élet és jellem. A Szoc. Missiótárs. kiadv., VI. f. 8° 344 l. 3 kor. 20 f.

E mű amannak folytatása és a szerző szerint úgy is tekinthető, mint nevelőknek írt etika.

Gergely György dr., Ne idegenkedjünk a pedagógiai reformoktól! Mármárosziget 1912. n 8° 16 l.

«A magyar nemzet nevelési ideálja legyen mindenek felett Széchenyi István.»

Gergely György dr., Életképes-e a mármároszigeti jogakadémia? M.-sziget 1912 (különlenyomat) n 8° 17 l.

Az új egyetemek (kivált a debreceni) felállítása miatt vizsgálja a kérdést s vázolja az akadémia történetét, annak ama «homályos végvidéken» való nagy feladatát hangsúlyozza.

Giesswein Sándor, Jellemképzés és erkölcsi nevelés. Felolvasta a Kath. Tanügyi Tanács ülésén 1912. okt. 17. Bpest 1912, Orsz. Kath. Tanügyi Tanács. 8° 15 l. 1 kor.

A szerző a bécsi ker. nevelési kongresszuson (1912 szept. 9—11) azt a tételt fejtegette, hogy «a nevelés három fő tényezőjének: a családnak, egyháznak és iskolának karöltve kell a jellemképzés nagy feladatát végeznie, s hogy ép ez oknál fogva tanítóink kiképzésénél is erre az ő jövődő feladataikra tekintettel kell lenni». Ugyanezt fejti ki itt is. Az iskola csak úgy lehet jótékony hatású a társadalom fejlődésére és az egyéniség kialakulására, ha jellemképző s e célból az akaratot nevelni, dresszirozni, hanem azt a jóra is kell irányítani, amit csak erkölcsi ideálokkal, motivumokkal tudunk elérni. Az akarat-erő az a talaj, melyen az erkölcsösség megterem, de azért az akarat-erő maga még nem erkölcsösség. Az egész nevelést át kell hatnia az erkölcsösségnek. «Az erkölcsi nevelés alapjának a hitoktatásnak kell lennie, de az alappal nem szabad megelégednünk, hanem azt be is kell tetőzni.» «Ha el akarjuk kerülni azt a tendenciát, mely félszegen ugyan és kellő eredmény nélkül, a hitoktatást az u. n. erkölcsi oktatással akarja pótolni, akkor nekünk a hitoktatás mellé, nem annak pótlásául, hanem kiegészítéséül, gyakorlati alkalmazásul oda kell állítanunk a mindent átható erkölcsi nevelést». S hogy ez rendszeres lehessen, terjesszék magyarul Foerster műveit s «tanítóképzőinkbe hozzák be a ker. morálpedagógia tanítását, az egyetemen pedig állítsanak számára tanszéket.» — Ez utolsó részlettel azonos indítványt tett Kármán Mór általában a morálpedagógia érdekében 1912. augusztusában a hágai kongresszuson.

Imre Lajos, A gyermek vallása. Kisérlet a katechetika módszer-tanának valláslélektani megalapozására. Theológiai magántanári dolgozat. Hódmezővásárhely, 1912, n. 8° 110 l.

Imre Sándor dr., Nemzetnevelés. Jegyzetek a magyar művelődési politikához. A Magyar Társadalomtud. Egyesület Könyvtára 2. sz. Budapest, 1912. Benkő Gyula, 8° 234. l., 3 kor.

Jehlicska Ferenc dr., Erkölc és vallás. Budapest, 1912. Szerző kiadása. 8° 64 l., 2 kor.

Azzal a felfogással szemben, hogy «az erkölctant függetleníteni kell a vallástól», «leszavaztatom — úgymond — nemünknek legkiválóbb gondolkodóit, akik tárgyunkkal foglalkoztak és leszavaztatom a történelmet is, az életnek nagy tanítómesterét». Azzal² végzi, hogy a vallásosság hanyatlása minden korban nagyfokú erkölcsi súlyedést eredményezett, tehát vissza a valláshoz. «Ezek szerint a vallást és az erkölcsöt maga a bölcs Teremtő fűzte és forrasztotta össze. Amit pedig Isten egybekötött, azt ember el ne válassza.»

Katona Béla, A népesedés politikai és gazdasági jelentősége. Budapest, 1912, Légrády Testvérek. n 8° 69 lap., 2 kor.

A szerző e kérdést az O. M. G. E. szociális bizottságában tárgyalta és a nemzet legszélesebb rétegeire kiterjedő társadalmi kutatás országos szervezését indítványozta, hogy tiszta világitásba állíthassuk népesedési viszonyainkat és rendre megismerhessük a fejlődésünket gátoló, elnyomó vagy sorvasztó okokat. Reánk nézve ez a javaslat közvetlenül azért érdekes, mert a kutatás irányítójaul ily kérdéseket is kitűz: az egyes vidékeken lakó népesség faji sajátágaiból mily felfogás ered a vagyongyűjtés és az utódok anyagi ellátása tekintetében; van-e fogékony-ság a gazdasági és szellemi művelődés iránt, van-e oly hagyományos szokás a nép között, mely bármely irányban elősegíti a fejlődést, milyen a lakosság erkölcsi felfogása főleg a munkaszeretet és a megélhetési igények szempontjából. Szükségesnek tartja és pedig a legelső teendők között, a népoktatás és kiseddóvás ügyének vizsgálatát. Az országos viszonyokkal körülbelől megegyező zemplénmegyei állapotokat e részben részletesen ismerteti s a «kegyetlenül szívfacsaró helyzet» javításában «csakis a közoktatásnak az egész vonalon való államosításától és ingyenessé tételétől» remél sikert. A felsorolt kérdések az ország egyes vidékeihez tudatosan alkalmazkodó nevelés érdekében is felettebb nevezetesek; ez a végső megá-lapítás azonban természetesen bizonytalanná teszi az egész tervezet sikerét, mert e tekintetben az érdekelték érzékenysége igen nagy.

Keleti Adolf, A mozgó-színház (mozi) mint a népműveltség eszköze. Budapest, 1913, Benkő Gyula. 8° 48 l., 1 kor.

A mozgónak a népműveltség érdekében való tervszerű felhasznál-

nálását sürgeti, nemcsak a gyermekek, hanem a felnőttek számára is, mert káros hatása most mindezekre kiterjed. A mozgószínház és a gyermek c. fejezetében a mozgó erkölcsi hatását hangsúlyozza; ott az élet minden mozzanatát be lehet mutatni s a példaadásnak nem ismeri ennél hathatósabb módját. Hamburgban külön gyermek-előadásokat tartanak, melyekre tanítók ügyelnek fel, de a szervezet nem tökéletes. Budapesten a főváros közoktatási ügyosztálya vehetné kezébe az ügyet, mert a gyermek s a műveltség érdekét meg kell óvni.

Makkai Sándor. Bevezetés a személyiség paedagógikájába. Kolozsvár, 1912, n. 8° VIII+107 l. (Értekezések a kolozsvári m. kir. Ferenc József-tud. egyetem paedagógiai semináriumából; 2. szám.)

Nógrády László dr. A gyermek és a játék. Budapest, 1912. 8° 301 l. (Gyermektanulmányi Könyvtár, 1. szám.) Kiadja a M. Gyermektan. Társaság. 5 kor.

Ricingner Ignác. Az értelmes nevelés könyve, különös tekintettel a szabatos kérdésre. Minden nevelő, oktató, művelt szülő, igazságszolgáltatási és közigazgatási bíró, jogász, rendőr- és csendőr-tiszt útmutatója a kérdés tudományában. Sopron, 1911. 8° 202 l. 3 kor.

Rózsa Ignác dr. Az új iskola felé. Tanügyi és tanügypolitikai tanulmányok. Budapest, 1913. Dick Manó. 8° 187 l., 4 kor.

Szlányi Lajosné. A nevelés lélektana. Tanulmány. Welton J. angol műve nyomán. Budapest, 1912. A M. Gyermektan. Társaság füzetes vállalata, VII. f., n. 8° 42 l., 80 fillér.

Schulz Józsefné (özv. dr.) és dr. Gidófalvi Isván. A magyar pap és tanító szociális kötelességei. Kolozsvár (1912). Szerzők kiadása. n. 8° 196 l., 4 kor, testületeknek nagyobb mennyiségben 2 kor. 50 f.

Két részben (I. óvó rész, II. építő rész) közvetlen hangon szól e mű ezekről a tárgyakról: I. a pap és a tanító a közegészségügy szolgálatában, az alkohol, a gyermek és az anya védelme, a pártfogó egyesületek, a ki- és a visszavándorlás, II. a szövetkezetek, háziipar és munkásvédelem, szórakoztató és oktató egyesületek, a pap és a tanító társadalmi és politikai kötelességei. Azt mutatja be: miként állhat a pap és a tanító a község egész életének közép-pontjában.

Thirring Gusztáv dr., Budapest népmozgalma 1906/7. években és a népmozgalom statisztikája 1874–1907. Bpest, 1912. (Bpest székesfőv. statiszt. közleményei, 42. sz.), 40+108 l., 2 kor.

Thirring Gusztáv dr., Budapest közoktatásügye az 1907/8. tanévben. Bpest, 1912. (Bpest székesfőv. stat. közl., 48. sz.), 18+70 l. 1 kor.

Egyetlen nagyvárosunk nevelési viszonyaira nézve sok tanulsággal járó forrásmunkák, főként ha összevetjük e másikkal: *Az 1911. évi budapesti lakásszámlálás főbb eredményei.* Írta dr. Pikler J.

Gyula, a székesfőv. stat. hiv. aligazgatója. Bpest. 1912, Benkő Gy., n 8° 113 l., 80 fill.

Utasítások a reáliskolai tantervhez. Kiadattak a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1912. évi 117,142. sz. a. kelt rendeletével. Budapest 1912 n 8° 527 l. Hivatalos kiadás.

Wagner Lajos dr., Helmár Ágost 1847—1912. A pozsonyi áll. főreálisk. 1911/12. évi értesítőjéből. 16° 18 l.

H. irodalmi működését ismerteti, kiemelve, hogy kartografiai munkáival igyekezett a magyar iskolát megszabadítani a sok külföldi, többnyire hibás térképtől.

Wagner Lajos dr., Báró Prónay Gábor (1748—1811) Pozsony-tankerületi kir. főigazgató és unokája, br. Prónay Gábor (1812—1875) ev. egyetemes egyházi és iskolai felügyelő. A pozsonyi ág. hitv. ev. theol. akadémia 1912. évi évkönyvéből. n 8° 32 l.

Mindkét férfitű működésének vázlatos rajza. Kívánatos volna, hogy nevelésünk történetének feledésbe menő s különben is szűk körben ismeretes, a Prónayakhoz hasonló alakjairól az eddiginél többször és bővebben halljunk. Egy-egy egyházkerület, testület gondoskodhatnék ily munkálatokról.

Waldapfel János. A gyakorlóiskola szelleme. 1872 október 7—1912 október 7. Jubileumi jelenet. A m. kir. tanárképzőintézeti gyakorló-főgimnázium megnyitásának negyvenedik évfordulójára. Budapest 1912. 8° 31 l.

A gyakorlógimnázium volt és jelenlegi tanítványai az évforduló ünnepén összegyűlnek az intézet dísztermében s az intézet multjáról és jelenéről beszélgetnek. Arról van szó főképen, hogy az intézetben minden új, de szelleme a régi: «Az igazság szeretete, a gyermekek iránti szeretet és a haza szeretete az a hármasság, melyre a gyakorlóiskola szelleme bontható» (31 l.).

Wlassics Gyula, Múzeumok és könyvtárak. A Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Szövetségének közgyűlésein mondott elnöki beszédei. Budapest 1913, Franklin-Társulat, 8° 132 l. (Olcsó Könyvtár 1672—1675. sz.) 80 fill.

Az ország különböző pontjain hangzott el ez a hét beszéd, melyet itt Ferenczy Zoltán gyűjtött össze és látott el előszóval. Mind-egyik sok tanulsággal olvasható. A magyar felsőbbség, Kultur-szocializmus, A vidéki város a közművelődésben, A szabadoktatás és a könyvtár, Az erdélyi magyarság és a nemzetiségi kérdés, A felsőoktatás társadalmi jelentősége, Világnézetek harca és a jövő könyvtára, — ezek a címek jelzik a tartalmat is. Mindenik beszéd arról tanuskodik, mily nagy jelentőségűnek és tágkörűnek látja és akarja láttatni a szónok a múzeumok és könyvtárak ügyét. E beszédeknek

kivétel nélkül mindig kiérezhető az a célja, hogy művelődési politikai irányezsméket mutassanak fel, ne csupán hivatalos ügyek intézését nyissák meg.

Könyvek a gyermekről. Szerkeszti Sebestyén Ede. I. A gyermek egészsége. Írták: Berend M., Deutsch E., Eröss Gy., Heim P., Jakabné Rácz H., John M. K., Kármán S., Lóbl V., Preisich K., Schuschny H., Temesváry R., Vértes O. J. Budapest 1912, Grill Károly, 8° VIII+280 l. 5 kor.

Külföldi pedagógiai könyvészet.

(1912.)

I. Angol irodalom.*

Adams John: The Evolution of Educational Theory. London, 1912. Macmillan. (8°, 420 l.) 10 s.

Andrews C. B.: An Introduction to the Study of Adolescent Education. London, 1912. Rebman. (8°.) 5 s.

Bavin W. D.: Good Citizenship. A Scheme of Correlating Civics with Religious Instruction. London, 1912. Pilgrim Press. (8°, 200 l.) 1 s 6 d.

Berry A. J.: The Association of History and Geography. London, 1912. Blackie. (12°, 172 l.) 1 s 6 d.

Berry T. W.: The Pedagogy of Educational Handicraft. London, 1912. Blackie. (8°, 102 l.) 1 s 6 d.

Chalke R. D.: A Synthesis of Froebel and Herbart. London, 1912. Olive. (8°, 258 l.) 3 s 6 d.

Corcoran T.: Studies in the History of Classical Teaching. London, 1912. Longmans. (8°.) 7 s 6 d.

Dell J. A.: The Gateways of Knowledge. An Introduction to the Study of the Senses. Cambridge, 1912. University Press. (8°, 184 l.) 2 s 6 d.

Dopp Katharine: Suggestions to Teachers. London, 1912. Harrap. (8°, 120 l.) 1 s 6 d.

Drever James: Greek Education, its Practice and Principles. Cambridge, 1912. University Press. (8°, 116 l.) 2 s.

Dubois P.: The Education of Self. London, 1912. (8°, 349 l.) 6 s.

Feasey J. Eaton: Teaching Composition. A Book of Modern Method. London, 1912. J. Pitman. (8°, 212 l.) 2 s 6 d.

Findlay J. J.: The School. An Introduction to the Study of Education. London, 1912. Williams N. (12°, 256 l.), 2 s 6 d.

Fletcher C. R. L.: Teacher's Companion to a «School History of England». London, 1912. Clarendon Press. (8°.) 1 s.

* A Books of the Montha és Brockhaus-féle Bibliographia alapján.